СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 198. Джерзі Сити, Н. Дж., вівторок, 12-го жовтня 1943. No. 198. Jersey City, N. J., Tuesday, October 12, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ПІДПИШУТЬ УМОВУ ДЛЯ ПРОХАРЧУВАННЯ 150 МІЛІОНІВ НАСЕЛЕННЯ

ШІКАГО. — Спеціяльний асистент стейтового департаменту з Вашинґтону Френсис Б. Сейр виголосив промову в Шікаґо Івнинґ Клоб, а в ній виявив, що 9. листопаду б. р. буде підписана умова представниками великих держав, включаючи Росію, для покликання до життя Допомогову Адміністрацію Обєднаних Держав. Цей плян уже принятий більшими державами, а його завданиям буде прохарчувати, зодягнути і реґабілітувати 150,000,000 населення Европи й Азії безпосередно після звільнення їх з ворожого ярма або після застанови війни. Реґабілітацію розпічне військова влада перед кінцем 1944. р., щоб не допустити до розрухів та бунтів голодного населення. Щойно, як заспокоють перші потреби голодних, можна буде поважно переводити мирові пляни. Харчі не будуть обильні, а всетаки мусить бути хоч щось зроблене для втримання людей при життю.

АМЕРИКА ДАЄ 9% СВОЇХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ДО „ЛЕНД-ЛІЗ-У".

ВАШИНГТОН. — Кругло 9% американських харчів пішло на виживлення народів поза границями Злучених Держав, на підставі пляну про „ленд-ліз" у перших 8 місяцях біжучого року. В минулому році постачання досягли 6%. Від січня до кінця серпня біжучого року вивезено понад 6 і пів біліона фунтів харчів, з того більше ніж половина була в мясі. Адміністрація „ленд-ліз-у" каже, що харчі були незначною частиною военного постачання в порівнанню з іншими военними продуктами, які передано аліянтським державам.

ВІДПРАВЛЯЮТЬ ЦИВІЛЬНИХ ФЕДЕРАЛЬНИХ РОБІТНИКІВ.

ВАШИНГТОН. — Перший раз у военнім часі зменшено число цивільних працівників, нанятих федеральним урядом. У місяцю липні відправлено 29,223 наємців у всіх стейтах. На службі федерального уряду залишається тепер 3,223,375 осіб, а зпоміж них 154,500 працюють в закордонних американських бюрах.

ДЕНЬ ПУЛАСКОГО В НЮ ЙОРКУ.

НЮ ЙОРК. — Злучені польські товариства з метрополитальної округи Ню Йорку уладили минулої неділі парадний похід вулицями міста для переведення ударної кампанії на дохід Военного Фонду. Начисляють число учасників від 20 дд 35 тисяч. Після паради відбувся в готелю Волдорф-Асторія святочний обід, на котрому виголосив промову польський амбасадор Ян Цехановскі. Він сказав, що яканебудь спроба чотирьох великих держав, виключити малі держави з нарад Обєднаних Держав, буде виглядати на „поправлене видання нового ладу, плянованого державами Осі".

РЕПУБЛИКАНЦІ ПРОТИ ПОДАТКУ ВІД ПРОДАЖУ.

ВАШИНГТОН. — З нагоди реорґанізації податкової системи, плянованої департаментом скарбу вийшов сенатор Волтер Ф. Джордж з пропозицією, щоб наложити податок від продажу на місце податку перемоги („Вікторі Текс") який мав би бути скасований. Податок від продажу мав би бути використаний на те, щоб не допустити до обниження сум, вільних від податку, а потрібних на утримання родин. Несподівано проти проекту сен. Джорджа виступив в імени републиканської ґрупи конґресмен Гаролд Кнутсон з Минесоти, заявляючи, що републиканці вважають податок від продажу за останню дошку ратунку.

ДЖАН ЛУИС ПРИЄМЛИВИЙ ДЛЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ.

БОСТОН. — Звіт комісії, що розглядала можливість приняття юнії Злучених Майнерських Робітників Америки поновно до Американської Федерації Праці виявляє погляд, що предсідник цієї юнії Джан Луис вже не є ніякою загрозою для проводу Федерації і тому можна майнерську юнію приняти до Федерації. Внесок комісії появиться як точка нарад перед форум конвенції Федерації, що вже триває тут цілий тиждень. Нараховують, що Федерація має тепер 7 міліонів членів, між ними є така сила, як юнії візників, теслів, та машиністів, з 2,400,000 членами. Майнерська юнія має 600,000 членів.

ПЛЯНУЮТЬ ЗАНЯТТЯ ДЛЯ КОЖНОГО ПІСЛЯ ВІЙНИ.

МИНЕАПОЛИС (Мінесота). — Тут розпочали акцію за підготову подрібних плянів, щоб дати працю кожному, що вернеться з війни домів без повторення кризи та депресії, яка прийшла після першої світової війни. Головою акції є Дж. Камерон Тамсон, предсідник Нортвест Банкорпорейшен, що обєднує 80 банків у Середньому Заході. Зорґанізований комітет назвав себе Нортвест Рисирч Коміті.

Безумовна здача Японії в недалекій майбутности

ВАШИНГТОН. — Всупереч різним урядовим енунціяціям, що до военної перемоги ще далеко, віцепрезидент Генрі А. Волес заявив, що безумовна здача Японії запевнена і то вже в недалекій майбутности. Такими словами потішив Волес населення Америки в промові, виголошеній по радіо з нагоди 32. річниці народження китайської републики. Ці слова сказав Волес при кінци промови. Досі високі федеральні урядовці подавали час від 3 до 6 літ для перемоги над Японією. Оптимізм прийшов мабуть після цього, як японці забралися з Алевтійських островів та після посунення вперед американців на Соломонських островах.

ВІЦЕАДМІРАЛ ТВЕРДИТЬ, ЩО ВОЯКИ ДЕРЖАВ ОСІ НЕ ЗАХИТАНІ

НЮ ЙОРК. — З нагоди нагромадження 300 американських прапорів ветеранами в протестантській церкві св. Томи при Пятій евеню виголосив віцеадмірал военної фльоти Адолфус Ендрус промову, а в ній сказав, що вояки держав Осі мають теж свої прапори, так як ми і вони радше вмирають за ці прапори, ніж малиб їх віддати. Вони вмирають серед справжньої відваги, ба навіть фанатизму як на Пацифіку так і в Італії, як про це свідчать американські вояки, що їх перемагають. — Згадуючи про можливість трівкого мира, Ендрус висловив погляд, що на те треба обмежити та зменшити узброєння.

СЕНАТ ГОТОВИЙ З ФОРМУЛОЮ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ПОЛІТИКИ

ВАШИНГТОН. — Підкомісія для закордонних відносин сенату працює вже від березня над сформуванням заяви в спарві закордонної політики Злучених Держав. Формула вже готова і буде предложена сенатови теперішнього тижня. З огляду на недалекі потрійні наради в Москві, сенат поступає дуже обережно з виявленням своїх поглядів. Велику увагу звертають тепер політичні кола на вісти, привезені пятьма сенаторами з подорожі довкруги земного ґльобу, передані до відома всіх сенаторів на двох тайних засіданнях. Ці вісти вплинули на зміну становища деяких сенаторів відносно закордонної політики і тому, коли формула підкомісії прийде під наради повного сенату, наради можуть протягнутися довше, ніж було пляновано.

Заповідають виповідження війни Японії Портуґалією

З різних жерел доносять однозгідно, що портуґальський уряд збирається виповісти вже в найближчому часі війну Японії.

Портуґальський уряд уже приготовив усе до війни. Виповідження має зробити премієр підчас своєї промови на найближчій сесії парляменту.

ҐЕНЕРАЛ ЧІЯНҐ КАЙ-ШЕК СТАВ ПРЕЗИДЕНТОМ КИТАЮ

Підчас врочистого святкування 32. річниці встановлення китайської републики зложив у Чункінґу присягу президента Китаю Чіянґ Кай-Шек, дотепер начальник китайських військ.

У своїй промові з того приводу новий президент заявив, що політика Китаю зміряє до встановлення якнайскорше конституційного правління та перемоги над державами аґресорів при співпраці з Обєднаними Державами.

Річницю китайської републики відсвятковано в Британії. Президент Рузвелт і віцепрезидент Волес привитали Китай з того приводу.

ГОЛОД В ІНДІЇ

КАКУТА (Індія). — На вулицях Калкути й Бенґалю видно прояви масового голоду. Всюди лежать мужчини, жінки й діти, що не мають сили піднятися. Шпиталі переповнені. Лікарі кажуть, що люди голодують більше, ніж колинебудь за останніх 20 літ. У міських шпиталях цього міста вмерло в четвер 527 осіб. На вулицях найдено багато неживих. Один гіндус і один музулманин за поміччю поліції похоронили 4,152 особи, з котрих одначе не всі померли з голоду.

Багато людей тілько й їсть, що дістане у безплатній кухні. Ці кухні в провінції живлять тепер 1,350,000 осіб. Дають у них вареху рижу й ярини.

БРИТІЙЦІ НЕВДОВОЛЕНІ ЗО СТАНОВИЩА АМЕРИКАНСЬКИХ СЕНАТОРІВ

Британські урядові круги висказують неофіціяльно своє розчаровання сприводу публичних заяв пяти американських сенаторів по повороті з подорожі по світі. Їх огірчує спеціяльно розкривання різниць між Америкою й Британією тепер, коли війні ще далеко до кінця й коли в Москві збирається конференція Америки, Британії й Росії. Деякі з британських урядовців добачують у цих виступах бажання Америки знову відмовитися від участи в міждержавній орґанізації мира. Британський журнал „Економист" осуджує „недавній вибух економічного націоналізму Злучених Держав".

ТЕ, ТО ВОНИ ВЖЕ ДОБРЕ РОЗУМІЮТЬ.—Це сидять німецькі вояки, взяті в полон біля Салерно в Італії. Вони не розуміють аліянтських вояків, що їх сторожать з витягненими крісами, ні аліянтські вояки не знають німецької мови. Та проте полонені добре розуміють, що означає кріс, готовий до вистрілу.

ВЕЛИКІ РЕЙДИ НА НІМЕЧЧИНУ

ЛОНДОН. — Через три дні за рядом робили аліянтські летуни масові рейди на німецькі комунікаційні й промислові центри.

У денному нападі в пятницю американські літаючі фортеці вдарили на порт Бремен і недалекий центр субмарин у Феґесаку й знищили підчас цього рейду 142 німецькі боєвики. Одночасно аліянтські літаки били по націстичних базах у Франції, а потім ніччю по Стутґарті, Фрідріхсгафені й Мінхені.

У суботу аліянтські літаки перелетіли 1,000 миль ворожої території та били по Поморрю, Східній Прусії й Польщі. Головною ціллю рейду були фабрика літаків у Анклямі, коло Стетіна, та Маріенбурґ. Цей рейд уважають незвичайно важним, бо він мовляв доказує можливість установлення правильного курсу літаків між Британією й Росією.

У неділю американські літаки вдарили по важному німецькому комунікаційному вузлі в місті Мінстері. Там і над Кефельдом стрінулися зо завзятим опором ворога й в бою зострілили 81 ворожих літаків, а пізніше ще 21 літаків. Американці втратили 30 бомбовиків і 2 боєві літаки.

Між американськими летунами, втраченими в цьому останньому рейді, вичисляють лютенанта Джана Г. Вайнента, сина американського амбасадора до Англії.

У неділю теж аліянтські літаки з Африки проявили небувалу діяльність в Греції й на грецьких островах на Єгейському морю. Бомбардували вони летничі майдани в Седесі, коло Салоніки, в Люріссі, Елевсізі й Арґосі, в Греції, та на островах: Креті й Родосі.

НАСТУП АЛІЯНТСЬКИХ ВІЙСЬК В ІТАЛІЇ.

АЛЖІР. — У пятницю пята аліянтська армія дійшла до південного берега ріки Вольтурно й заняла історичне місто Капуя. Американські війська заняли 16 миль довгу залізницю до моря.

Восьма британська армія тимчасом поступала далі наперед по гористім терені, на північ від Термолі, де ворог ставить завзятий опір.

У суботу американські війська перейшли ріку Вольтурно та в наступному дні посунулися наперед від 1 до 9 миль, не дивлячися на уливні дощі й виливи рік.

НІМЦІ ОСТАВИЛИ БАГАТО ГОДИННИКОВИХ БОМБ.

НЕАПОЛЬ. — Пять хвилин перед початком богослуження в місцевій катедрі, на котрому мав бути приявний американський ґенерал Кларк і багато офіцирів, у місті вибухла ще одна годинникова бомба, оставлена німцями, і вбила 12 осіб. Німці видно оставили багато таких бомб, вибух котрих можна наставити на різний час наперед, навіть нан 21 днів. Внаслідок цього населення Неаполю почувається, немовби воно ходило по вулькані, що може експльодувати кожної хвилі.

ОЖИВЛЕННЯ ПАРТИЗАНКИ НА БАЛКАНІ.

ЛОНДОН. — Югославські партизани далі притискають німецькі війська в околиці Трієсту та оточують Загреб, столицю куклового хорватського уряду д-ра Анте Павеліча.

Ґенерал Міхайловіч каже, що він міг би тепер зібрати боєву силу з 300,000 партизанів, якби він мав для них зброю й амуніцію.

ЧЕРВОНА АРМІЯ ОЧИСТИЛА КАВКАЗ І ВСАДОВЛЮЄТЬСЯ НА ПРАВОБЕРЕЖЖЮ.

ЛОНДАН. — У спеціяльному приказі дня Сталін заявив у суботу, що Кавказ уже прочищено зовсім з німецьких військ та що в останнім бою вбито 20,000 націстичних вояків та взято в полон 3,000. Тепер мовляв, червона армія взялася до очиження Криму.

При кінці тижня червона армія поробила значні поступи в північній частині фронту, в напрямі Вітебська й границі Лотви.

У понеділок ранком російський комунікат подає вістку про добуття важного горба й села на завзято бороненому західному березі Дніпра. Два тисячі німців упало в тому бою.

АМЕРИКАНЦІ ЗАТОПИЛИ ЯПОНСЬКИЙ КРУЖЛЯК.

АЛІЯНСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ ПАЦИФІКУ. — Підчас своєї проби евакувати свої тяжко побиті війська з острова Коломбанґари, в центральних Соломонських островах, японці підчас нічного бою з американськими кораблями стратили один кружляк і два нищителі.

Підчас недавного повітряного бою між американськими літаками й японськими над островом Вейк американці знищили 61 ворожих літаків, з того 30 зострілено з повітря, а 31 розбито на майдані. Американці стратили 13 літаків.

Американці на Коломбанґарі заняли в неділю місто Вілу, що була важною японською базою. В руки американців попали величезні припаси амуніції.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.50	One year	$2.50
На пів року	$1.50	Six months	$1.50
В Джерзі Сити і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ВІЙНА Й ХВИЛЯ ДИТЯЧИХ ПОРОКІВ

Коли в попередніх роках відбувалася річна конвенція „нюйорського стейтового конгресу родичів і вчителів", то вона звичайно не находила ніякого ширшого відгуку серед громадянства й уряду. Інакше сталося цього року з 47. з ряду річною конвенцією тої організації. На конвенцію вислав уряд своїх представників, а про наради й дебати конвенції появилися широкі звідомлення в газетах.

І не можна цьому дивуватися, коли взяти під увагу факти, розкриті на цій конвенції урядником, що представляв начальника Федерального Бюра Інвестигації. Факти відносяться до зросту порочности серед молоді. Подав цей урядовець, що за перших 6 місяців 1943. року в Америці число арештів дівчат понижче 21. року життя в порівнанню з таким періодом попереднього року вище на 64 проценти. Не був це ніякий наглий вибух 1943. року, бо вже в 1942. році помічено зріст числа таких арештів понад 1941. рік на 58 процентів. Значить, тут можемо говорити про постійний зріст молодечої кримінальности з року на рік та про приспішення цього зросту в кожнім наступнім періоді.

Для кращого зрозуміння сутті цеї порочности представник урядового бюра подав, що в 1942. році зросли арештування дівчат за піянтво на 39 процентів, за нарушення спокою на 70 процентів, за проституцію й комерційний порок на 64 проценти. Дівчата, що йдуть слідом за хлопцями до військових таборів, роблять там великі клопоти.

Очевидно, конвенція такої організації, як та, на якій піднесені ці річи, не могла підходити до цеї болючої справи зо звичайною поліційною зарадою: „Арештувати всіх виновників!" Конвенція складається з родичів і вчителів, а ці розуміють добре, що раз дівчину арештувати за такі річи, як піянтво, або проституцію, то їй уже не пережити лихої слави. Тому замісць кликати поліцію й судів, конвенція вглиблювалася в причини явищ та старалася найти засоби, якимиб ці причини порочности усувати.

За одну з головних причин признано брак опіки й любови родинного дому, розбитого через війну. Позбавлені нагляду й любови родичів, коли батько пішов до війська, а мати до фабрики, діти сходять на бездорожжя. Зарадою на таке лихо може бути підховання відповідних вправних провідників молоді, які могли би таким дітям заступити родичів та уміло відвести буйну дитячу енергію від дороги пороків на дорогу конструктивної й здорової діяльности або розривки.

Практичні обмеження ідеалістичної закордонної політики

В однім з попередних чисел „Свободи" помістили ми частину виводів Джозефа М. Джовнса, поміщених у місячнику „Форчюн" про ідеалістичний напрямок закордонної політики Злучених Держав. Він поставив тезу, щоб Злучені Держави стали практичним оборонцем свободи і прав людини по цілому світі. Та Джовнс, як недавній урядовець в департаменті стейту у Вашингтоні, є теж і практичним політиком. Він рахується з можливістю такої закордонної американської політики і тому вказує теж на її трудноші. Він звертає увагу на те, в яких частях світу ідея беззастережної свободи дасться перевести, а в яких ні. Він пояснює: Там, де люди свободи не хочуть, нема потреби за неї воювати. Крім цього, він твердить, що не всі люди дозріли до свободи. Отже вказує на Англію, скандинавські краї та Францію як на краї, де свобода є вже в характері народу. Зате вказує на Совети, на Китай та на Туреччину, як на краї відсталі, де не можна відразу завести повної свободи. Тому Джовнс подає такі правила для воювання за засади свободи:

1. Війна до самого кінця проти фашизму денебудь у цілому світі і повна інтервенція в будучині проти всякого авантурника, який захотів би проміняти демократію за інші засади і який спробував би стримувати працю для осягнення повної свободи.

2. Точне придержування засад свободи при відбудові країв, в яких знищено уряд в часі інвазії.

3. Повна співпраця в справах забезпеки із Советами й Китаєм в переконанню, що ці два краї розвинуть у практиці підстави свободи, які містяться в засадах і будові їхніх урядів.

4. Постійний натиск на всі інші краї, щоб вони дали охорону й розвивали підстави свободи.

5. Повне співділання із організаціями для охорони прав людини, що їх покличуть до життя Алянти в будучині.

Автор признає, що треба буде багато часу на те, щоб в різних краях розвинути характер і дисципліну, які є потрібні для успішного діяння політичної демократії. **„Одначе забезпека Злучених Держав і світу" — каже автор — „вимагає запевнення підстав свободи, поки політична демократія не буде всилі встоятися на своїх ногах. На всякий випадок це повинна бути політика Америки і Злучені Держави повинні дати ініціятиву до цього як світовий лідер".**

Становище супроти Советського Союзу.

Про це пише Джовнс так: Ми мусимо глядіти на цю справу з вітвертими очами. Забезпека — це обовязкова вимога свободи в світі. Коли хочемо мати забезпеку всюди, мусимо теж працювати із Союзом та з Китаєм. Інтервенція в Советськім Союзі та в Китаю, щоб там запевнити заведення свободи, є немислима. На цій точці ми мусимо вітверто піти на компроміс і пожертвувати засаду для вигоди. Одначе, коли йдемо на компроміс, треба нам ясно й безупину пригадувати Советам і Китаєви, що засада свободи це наша вивіска. А мінімум наших домагань до цих двох великих союзників булоб те, щоб вони співпрацювали з нами над системою забезпеки, опертою на цій засаді.

Одначе — питає автор — чи не моглиб ми, без довірочного запиту вимагати чогось більше від Советів та від Китаю ніж згоди поширювати свободу поза границями їхніх Держав? На це відповідає Джовнс: Треба зробити різницю між обома союзниками. У Китаю корінь демократії й свободи сягає тисячу літ вспять. Отже там легко може прийти до загальної свободи. Інше діло з Советами. Там нема традиції свободи. Там понайбільше заперечують підстави свободи, бо край остає під диктатурою, яка свого часу поповнила злочини проти свободи і проти одиниць на такі розміри, як це бувало в фашистівських краях. Одначе є основна різниця між фашистівською фільософією і комунізмом, як в теорії так і в практиці. Фашизм це теорія тоталітарна, отже влада йде згори. Комунізм в засаді опирається на народних масах, отже має демократичні підстави. Також творення місцевих та окружних рад („советів") вказує на виборну систему. В фашистівсько-націстівській державі панує теорія расизму, значить вищости одної національної групи над другою. У Советах питання расизму не існує. Не зважаючи на всі насильства над свободою, треба признати, що советська система кладе основи під будучність тим, що дає нагоду до науки. Вже тепер Совети можуть повеличатися винищенням неграмотности, заведенням загального примусу науки у всіх ступнях, отже все те вказує, що там таки може прийти до демократії, а з тим і до свободи, каже Джовнс.

Інші засади політики.

Крім поширювання свободи, як засадничої вимоги американської заграничної політики, Джовнс вичисляє ще такі: А) Зберегти відповідну силу для Америки в повітрю, о частину цієї сили відступити о цьому міжнародньому тілови, що його Америка має покликати до життя разом із своїми союзниками для втримання миру. Це потрібно для Америки тому, бо як не буде такої світової повітряної сили, то Америка буде першою, на котру якась ворожа держава посягне таки з повітря. Отже будуча забезпека мусить бути ґльобальна. Б) Розвинути економічну діяльність в тому напрямку, щоб народні маси по цілому світі мали цивілізований життєвий рівень. Впарі з тим піде розвиток загальної освіти, здоровля і способу відживлювання, бо це все потрібне для збереження миру. Для цих цілей Америка мусить розвивати по цілому світі наукові винаходи, головно такі, які підносять добробут населення. Тепер нема вже на світі країв, що їх моглиб здобувати великі держави для прожитку свого населення. Отже треба їм куди інакше допомогти виживити свою людність.

Вичисливши ті засоби й засади будучої закордонної політики, Джовнс кінчить свої міркування так:

„Наш край не має імперіялістичних аспірацій, одначе гляньмо чесно на факт, що серед спільної праці хтось мусить бути провідником-лідером, а світ глядить на Злучені Держави, як на лідера. Це для нас пора. Коли ми її не використаємо, наш престіж скоро буде понижений. Отже треба нам хапати нагоду, коли ми маємо жити в мирі як свобідні люди".

* *

Засади, вичислені отсе Джовнсом, будуть новістю для многих державних мужів. Їх треба повитати як проєкти такого, що хоче зробити Америку країною вічної ідеї та борцем за вселюдські ідеали...

В цьому проєкті є деякі недотягнення, та про це прийдеться писати окремо.

Які є заробітки в Совєтах?

Англійський журнал „Економіст" з Лондону подав недавно цікаві звідомлення про заробітки, торгівлю, й „нових богачів" у Советськім Союзі.

Автор статті узяв як зразок платні металевих робітників у Советах. Більш як 80% металівців заробляють по 300 рублів місячно. Вартість цеї платні можна визначити її купною силою.

В Советськім Союзі є тепер три роди торгівлі:

1. Урядові (робітничі) крамниці, де є найнижчі й „тверді" ціни, що їх назначує уряд.

2. Свобідна торгівля, дозволена урядом, де можна дістати більше товарів, але по дорожчій ціні, іноді вдесятеро більшій.

3. Чорна торгівля, нелегальна, як в Англії й Америці, за яку советська влада гостро карає.

Робітник, що заробляє по 300 рублів на місяць, може спромогтись купувати лише в урядових (робітничих) крамницях, як покажуть подані приклади.

У тих крамницях кільограм (менш-більш 2 фунти) бараболь тепер коштує 2 рублі, цебто 1 фунт бараболь коштує 1 рубля. Це значить, що за місяць праці робітник може заробити стільки, що коштує 300 фунтів бараболь, або що його денний заробіток вартує в торговій обміні 10 фунтів бараболь.

Ціна мяса в урядовій крамниці є 10 рублів за кільограм (коло 2 фунти), цебто 5 рублів за 1 фунт. Отже як советський робітник заробляє денно 10 рублів, так він одержує вартість 2 фунтів мяса.

Розмірно відповідні до цих є теж ціни й на інші артикули поживи — у крамницях урядових, а на торговиці свобідній вони пересічно вдесятеро більші.

Як же живе советський робітник за ці гроші?

Розуміється, що він мусить свій заробіток розподілити. Він платить на суспільне забезпечення, до юнії, й інші дачини. Платить за мешкання, купує одежу, а щойно решту витрачує на харч.

Можна рахувати, що цей заробіток переважно є на одну особу, бо в Советськім Союзі тепер майже всі працюють — батько, мати й діти (крім малолітніх).

Якаж купна сила заробітку советського металіста в порівнанні до купної сили заробітку металіста у Злучених Державах?

У Злучених Державах тепер платня звичайного сталевого робітника (не механіка) є 8 долярів денно (за 8 годин праці), й вище.

Ціна бараболь в Америці є 5 центів за фунт, а мяса (дешевшої й середньої якости) 25 до 50 центів за фунт. Це значить, що згаданий металівець в Америці заробить денно вартість (160 фунтів бараболь, або 32 до 16 фунтів мяса. А в порівнанні це визначає, що 16 разів більше як советський робітник, коли заробіток виміняти на бараболі, а 16 до 8 разів більше як робітник советський, якщо заробіток виміняти на мясо.

На мешкання й одежу советський робітник навіть пропорціонально далеко меньше витрачує як робітник американський, але теж є відоме, що він далеко гірше мешкає й одягається.

* *

Згадану більшість (80%) советських сталевих робітників можна назвати „советськими пролетарями".

Решта (20%) тих робітників заробляє краще, й вони неначе творять меньшину „багатих" робітників.

Яких 8 до 12% металівців, пише „Економіст", заробляють по 1,200 рублів на місяць (4 рази більше як сіра більшість), а мала кількість „стахановців" навіть по 4,000 рублів і більше в місяць.

Ще більше заробляють механіки, техніки й спеціялісти у заводах. Їхні платні є по 1,000 до 6,000 рублів на місяць, і більше.

Отже, коли сіра більшість робітників мусить задоволятись урядовими (робітничими крамницями), де є дуже малий вибір, то краще платені робітники й фахівці можуть йти купувати і на свобідну торговицю, або й на чорну торговицю, де можна дістати багато речей, що їх нема в урядових крамницях, але зате треба переплатити вдесятеро, на що бідний зарібник не може собі дозволити.

* *

Ще більша різниця щодо платень у Советськім Союзі є в червоній армії.

Рядовик одержує всього 10 рублів місячно, а вже лайтнант 1,000 рублів, або 100 разів більше, а полковник 2,400 рублів, або 240 разів більше.

В Америці відповідні платні в армії є такі: рядовик 50 долярів місячно, лютенант 150 або три рази більше, а полковник 333 долярів, значить понад 6 разів більше як рядовик.

Це показує, яка велика різниця щодо платень у червоній армії, в армії комуністичної держави, далеко більша різниця як у „буржуазних" Злучених Державах, дарма, що советська влада проповідувала „рівність", якої, як казала, нема в державах капіталістичних.

* *

Одначе не зважаючи на високі платні механіків, спеціялістів, офіцирів та інших, ті що зароблюють високі платні в Советському Союзі, й так не мають змоги їх витратити. Бо Советський Союз це країна бідних, які живуть бідно. Загал людей там мусить мешкати бідно, бідно одягатись, і бідно відживлятись, бо вибагливих мешкань, одежі, й артикулів поживи майже нема. Отже, не зважаючи на свобідну і чорну торгівлю, люди розмірно мало грошей витрачують.

Й тому вони гроші щадять. Складають їх на ощадність у банках, які є державні (інакших в Советськім Союзі нема). Розуміється, що влада знає, хто кільно має на ощадностях, отже коли уряд продає державні позичкові бонди, ніхто не вагається, але мерщій купує бонди, уміщуючи в них найбільші заощаджені суми.

І так вийшла тепер на яву дивна річ, що в комуністичнім Советськім Союзі багато є тепер богачів. Робітники, селяни, колхозники купують бонди по 100,000 рублів, а самі колхози, а навіть церкви за міліонові суми.

Журнал „Економіст" передав ці вісті, разом з іменами купуючих, за советськими газетами.

Отже в Советськім Союзі крім великої маси сірих бідаків є вже також богачі. Їх не багато, вони меньшина, як і в країнах капіталістичних. Одначе і з багатств тієї меньшини користає передівсім держава. Вона контролює їхні дорібки, і безупинно позичає їхні ощадності для себе.

Система в комуністичній державі так поставлена, що хоч людина й може нажити капіталу, але не може його спожиткувати, й у тім виручає її уряд, який вживає капіталу для розбудови промислу, шляхів, чи на війну.

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

50)

Роботи! Роботи! Якоїнебудь роботи! Хоч би й найтяжчої! Хоч би й найдешевшої! Щоб тільки з голоду не згинути! — це був загальний оклик, загальний стогін, що хмарою носився понад головами тих тисячів висохлих, посинілих, виголоджених людей. Небо і землю наче заперло на залізні ключі, вся надія мужиків-хліборобів вигоріла разом з їх житом та вівсом на порудіих від спраги загонах. Худоба гибла за недостачею паші. Не осталося нічого, як іти на заробітки, а заробітків то якраз і не було тоді ніяких у нашім Підгірю — крім Борислава. От і поперлися туди бідні люди з усіх сторін, хапаючися за останнє, так, як той потопаючий хапаеться за стебелину. Небо і землю наче заперло на залізні ключі, а бідні люди думали, що бориславські багачі будуть милостивіші від цього і отворять їм брами своїх багатств!...

А бориславські багачі тільки того й бажали! Вони віддавна потішалися надією, що аж порядний голод причинить-ся до великого зросту їх „гешефтів". І ось вони не помилилися! Дешеві й покірні робітники рікою напливали до них, з сльозами напрошувались на роботу, хоч би й за яку дешеву ціну, — і ціна справді пішла чимраз дешевша. А між тим хліб ставав чимраз дорожчий, до Борислава довозили його дуже мало і дуже неправильно, і робітникам не раз і з деяким грошем за пазухою приходилося мліти голодом. Авжеж певно те, що новоприходящим поліпшення було дуже мале, а тим, що жили раз-у-раз у Бориславі, погіршало дуже значно. Щотижня власники вривали їм плату, а супротивних зацітькували згірдними, насмішливими словами: „Не хочеш стільки брати, то йде собі та здихай з голоду, тут на твоє місце десять аж напрошується, та й ще за меншу ціну!"

Оце все передумував Бенедьо не раз і не два рази на своїх проходах по Бориславі. „А що, — думалося йому, — якби всі ті тисячі людей та змовилися разом: не будемо робити, поки нам плату не побільшать? Адже чей власники не витерпіли би довго: у кого контракти на певний час, у кого векслі, що не будуть сплачені без продажі нафти й воску, — мусіли би податися! Його думка, роздразнена всіми безконечними обрахунками бориславської нужди, ціпко вхопилася за цю стебелину і не попускалася її. Але чим докладніше він розбирав цей спосіб ратунку, тим більше трудностей, ба й не поборомих перепон він добачував у нім. Як довести до такої змови і єдности всю ту величезну громаду, в котрій кожний дбає тільки про себе, журиться тільки тим, як би не вмерти з голоду? А хоч би й удалося, то знов певна річ і те, що багачі відразу не подадуться, що треба би не тільки грозити, але й сповнити грізьбу, покинути всяку роботу. А чи тоді не спровадять собі з інших сіл інших робітників і таким способом не знівечать цілий труд? А хоч би й удалося не допустити до того, то з чогож будуть жити ті тисячі безхлібних та незарібних людей тут у Бориславі за час безробітиці? Ні, нікуди нема виходу! Невідки не сходить зоря ратунку!" І Бенедьо, доходячи до таких безнадійних виводів, стискав пястуки, притискав їх до чола і бігав вулицями, мов несамовитий.

При всім тім він нетерпеливо ждав найблизших сходин побратимства, надіючися при тій спосібності дійти до якоїсь більшої ясности в тім, що треба робити в теперішній хвилі. Він часом у своїх проходах по Бориславі стрічався з одним або другим із побратимів і бачив, що всі вони якісь придавлені, мов прибиті до землі, що всіх гризе якась важка й неясна ожиданка! — і те додавало йому надії, що гей же споміж них хто прийде на яку добру думку. Дома Бенедьо мовчав. Старий Матій надто занятий був своїм процесом, щовечір стиха шептав то з Андрусем, то з Стасюрою, то з іншими якимись ріпниками. Далі всі вони забралися до Дрогобича і не вертали кілька днів, і самота ще тяжчим каменем налягла на Бенедьову голову.Ввжка й незвична для нього праця думок кинула його мов у гарячку, висисала прудко його сили. Він похудів і поблід, тільки його довгообразе лице ще дужче протяглося, тільки очі, мов два розжарені вуглики, неспокійно, гарячково палали глибоко в ямках.

(Дальше буде)

Проф. Микола Чубатий.

Будова українського села як свідок його давнини

В одній із попередніх статей я згадав, що новочасні досліди над історією господарського життя старої України звернули увагу на походження українських сіл та прийшли до переконання, що в назві оселі та в її будові криються солідні свідки старини українських осель та їх походження.

Про вартість назви села, як свідка його старини, ми говорили в одній із попередніх статтей, а нині хочемо розповісти, що говорять досліди української науки про будову українського села чи міста, яка теж стає свідком походження та розвою українського поселення в Україні.

Консерватизм українського народу зберігає свідків минулого.

Може хтось слушно завважити, якжеж вигляд оселі з наших часів може бути свідком далекого минулого, коли через Україну пересувалися воєнні боруни, подібні до нинішнього знищення. Цілі села зникали з поверхні землі на довший час, Україна ставала пустарем. Ці завваги слушні тільки відносно до полудневої та східної, так званої степової України, яка дійсно століттями була пустарем винищеним наїзниками. Це все не відноситься одначе до Західної та цілої північної України. Один чи другий набіг татар й тут палив села, одначе скоро по набігу такі села наново відбудовувалися з такою самою характеристичною будовою.

Науково стверджено, що українські люди так привязані до свого клаптика землі та місця батьківської оселі, що по знищенні рідко коли відбудову знищеної оселі, переводять на іншім місці, ніж на старім. Окремі студії над відбудовою українських осель по першій світовій війні доказали, що села цілковито спалені по відбудові майже ставала копією попередніх, принайменше, коли йде про розміщення будинків. Український селянин відбудовував хату дослівно на тім самім місці, де стояла хата його батька.

Чому так? Це незбагнута глибина української душі, це якесь містичне привязання до свого родинного гнізда. Це, що так скажемо американським терміном, „Юкреніен вей оф лайф" — це український спосіб життя. Він, той консерватизм українських людей, а ніщо друге, зберіг українську землю за українським народом по нинішній день, не зважаючи на безперервне руйнування української землі всякою дичю в часі історичних та доісторичних часів.

Ця прикмета українського народу, що відрізняє його так маркантно від московського народу, дає нам підставу вносити, що в західній та північній Україні, які саме були предметом наукових дослідів, українські оселі своїм виглядом не багато різняться від їх найдавнішого вигляду.

Окружна форма осель є звичайно прастарого походження.

Не беручи під увагу форми осель в горах та на багнистих околицях, де плян села не надавала людина, але диктувала сама природа, маємо два засадничі типи українських осель, один тип окружного, села другий повздовжного виду.

Оселі, що мають вигляд якогось неформного круга, з осередком, де є звичайно мала громадська площа, церква, яких вулички біжать безплянново в різних напрямах, нерідко гостро заломлюються, це по науковим дослідам оселі дуже старого походження. Чому так є? Тому так, що вони не були збудовані після одного задуманого пляну, але розвивалися з доісторичної родової оселі самочинно та безпляново.

Ще на передодні української історії господарською одиницею була родинна збірна оселя, де під проводом старшого поширеної родини жили та господарили разом діти та внуки подружені зі своїми жінками та родинами. Був один великий дім, але частіше багато менших близько себе положених домів та огороджених доволі сильною огорожею. Головою такої родини був найстарший дідусь, що за порадою дорослих мужчин кермував усім господарством, дбав про забезпечення потреб усіх членів цеї поширеної родини.

Заорані поля були спільною власністю, пасовиска та ліси були тоді ще нічиєю власністю — „Божою та людською", бо землі було ще в брід. Ознакою власности ставало тільки ужиткування, хто „заорав або закосив, „як у давнину казали, якийсь простір, так він був і його. Підмітить легко, що лад подібний до комунізму. Він дійсно подібний до комунізму, але тільки подібний, бо викликаний господарськими відносинами тих часів. Одинока людина в тих часах була супроти сил природи та великої маси дикого звіра прямо безпомічною. Тільки спільними силами можна було вести первісну піонірську роботу: витинати ліс, осушувати мочари, ставити примітивні мости чи дороги. Так само тільки спільними зусиллями можна було чутися безпечним та піднимати мисливські виправи на великого та небезпечного звіра.

Найважнішою рискою того первісного збірного господарства було це, що всі члени родини було легко утримати голові цеї великої родини та господарської одиниці рівночасно. Мужчини женилися у других родинах; тоді жінка зривала цілковито зі своєю родиною, прибирала й нове прізвище. Тільки у виїмкових випадках мужчини „приженювалися" до другого роду, тоді такий мужчина принимав родове назвище жінки та зривав зі своїм родом. Частіше приженювалися чужинці, що як чужоземці найшлися на українській землі припадково чи через якусь катастрофу.

Така поширена родина та її збірне господарство тривало тільки так довго, як довго, поперше, ще були свіжі спомини спорідненння, та як довго вимагали цього виїмкові господарські обставини. Український індивідуалізм скоро допровадив до упадку первісної доісторичної збірної родини. На початку української історії стара доісторична збірна родина вже в розпаді про що свідчить старий збірник українського права „Руська Правда". Перед нами вже індивідуальні господарства. Цим саме різниться українець основно від москаля, де свого роду спільне немов комуністичне господарство утримувалося через цілі історичні часи аж до приходу комуністичної влади в Росії. В Україні комуністичні господарства треба було заводити силою, що коштувало міліони українських жертв, що боронили українського способу життя на рідній землі.

Первісна родина стала ділитися спершу на дві, чи на три частини, потім кожна з них ще на дві чи три. Відділена частина давного роду діставала частину вже управленого грунту та там будувала нову загороду з хатою для відділеного роду. Поміж грунтами проводили вулички, які при дальшім поділі принимали дуже ріжнородні напрями, нерідко заломлювалися

В такій оселі господарства є розкинені як на шахівниці, але все вони зосереджені немов довкола одного осередкового місця, місця первісного родового дому, де по принятті християнства будували церкву нерідко на місцях прастарих віч, де бували святі поганські діброви. Ліси та пасовиська лишалися спільні як громадські аж до наших часів, оскільки за пізніших польських часів зі заведенням панщини не були забрані громадам власниками фільварків.

Вже за часів Ярослава Мудрого та по нім ми вже стрічаємо українські села, так звані верви, але це все ще родові села, що виросли на території первісного доісторичного родового господарства, що недовго тому розпалося.

Пізніші оселі повздовжної форми.

Багато по Україні осель повздовжної форми та більше правильної. Звичайно через село біжить головна вулиця, десь в середині села трохи розширена у громадську площу, якесь немов мале пасовиско для гусей. Десь недалеко є церква та громадський дім. По обох боках головної вулиці на право та на ліво стоять загороди, від них далеко від вулиці простягаються городи, а за так званими суволоками тягнуться поля у виді поясів.

Декуди рівнобіжно до головної вулиці, у якійсь віддалі, направо та наліво, проведені другі вулиці, а біля них знов хати Такі оселі є пізнього, вже напевно історичного походження. Звичайно з часів пізноукраїнської держави, але вже частіше за чужої польської влади по 14-тім столітті.

Форма такої оселі свідчить, що вона основана кимсь після означеного згори пляну. Звичайно на неоселенім ґрунті власник, діставши його нерідко задармо від короля, закладав оселю. Окремий аґент, який ставав першим війтом, проводив головну вулицю, а від неї направо та ліво весь ґрунт ділив на повздовжні пояси або лани біля 50 американських акрів землі.

Тоді спрошував він поселенців, яким давав ґрунт на свободу від податків та від панщини на кілька літ, звичайно на 10—15. Тому теж багато осель має назви Слобода, Слобідка та то що. Собі лишав аґент-війт шість до десять ланів в середині села, де був його офіс та церква

Розрасталося село, так ґрунта ділили, тому проводили другу рівнобіжну вулицю там, де кінчилися городи та діти першого господаря чи внуки будували собі хати. Рівночасно ділили й ґрунт, який став роздроблюватися.

В тих оселях вели так звану трипільну господарку,, яка полягала на цім, що усі лани були поділені на три поля суволоками проведеними рівнобіжно до головної вулиці. На зарядження війта в одним році всі на приклад засівали на першім полю біля города озимину, на другім дальшім ярину, на третім найдальшім нічого не сіяли. Треті поля стояли рік облогом та всі там випасали худобу, а осеню парили себто орали.

На другий рік всі там, де було озимина, сіяли ярину, там де була ярина стояло облогом на випас худоби, на парені сіяли озимину. Так повторювалося з року на рік. Тому, що три поля міняли свою культуру кожного року, такий спосіб господарки називають трипільною. На ці часи, коли не було ще штучних навозів та мало звірячих навозів, це була поступова господарка, бо економічно використовувала цю землю та не позволяла землі виязловити та запуститися..

Оце два цікаві образки старого українського господарського життя, що стали основою під будову українського села наших часів та свідком його старини.

Розвій українських міст, як торгових та ремісничих осель, йшов другим шляхом, та це інша зовсім окрема тема.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЧОТИРИ ПОРИ РОКУ

На озері Віндермер є малий острів. На нім стоїть стара камінна вежа з чотирма великими вікнами на всі чотири сторони світа. Одно вікно є ціле зелене, друге жовте, третє червоне, а четверте синє. Крізь них видно навкруги всі чотири пори року.

Дивлячись через зелену шибу, бачимо перед собою картину зеленої, ранної весни. Через другу жовту бачимо зріле літо. Через червону бачимо пізну осінь, а через сину шибу, хочби то було в літі, з здивуванням бачимо сліди глибокої зими. Що за дивні дива мистецтва й людської руки, а рівночасно злуда людського ока. Спробуймо самі дивитися через колірові шкла, а здивує нас картина, яка появиться перед нами.

Чи не те саме бачимо своїми очима майже кожної днини? Нам приходиться бачити цей переймаючий обман на кожнім кроці. Візьмім під увагу людину неграмотну, несвідому. Чи така людина не бачить світа іншим, як є він ним вдійсности? Більша частина такого народу бачить світ таким, як його бачить в своїй темноті, неуцтві, в обмані різних шкел. Людина, що зросла в біднім стані, в сварні, в проклонах, у злиднях, просто не хоче розуміти правди. Думає, що всі люди злі, брехливі, нечесні, неморальні. А воно вдійсности так не є.

Та були люди й є тепер, які вийшли з низьких стріх, з бідного роду, але проте в них було і є повно завзяття до боротьби з темнотою й обманом. В них була і є любов до людства, до краси і правди. Вони поступають вперед з вірою про краще завтра. Вони своїми головами й грудьми захищають слабших братів, дбають за єдність, згоду й добробут в народі. Такі люди не дивляться через пофарбовані шкелка, не слухають крику, ні сварні необтесаних.

Нераз буває, що люди, які мають гроші, вплив та знання і моглиб зробити багато добра для суспільности, але вони заліниві діяти, думати, розвивати свій ум, свої таланти. Замісць помагати другим, себе самих гублять, нищать. Тяжко таких людей запрягти до ідейної праці, але й дуже тяжко боротись з темною юрбою, яка не хоче бути активна, свобідна, вільна, культурна, діяльна.

Вежа з фарбованими шибами се неначе символ людини. Бо чи не дивляться деякі люди на світ Божий через такі червоні, зелені, шкелка? Є вони і між українцями, що дурять себе красою, багатством і силою інших країв, а свою гарну, веселу, багату неньку Україну не бачуть. Зате вороги стискають її зо всіх боків, не хочуть пустити на волю. Чи ми, американські українці, того не бачимо? Нам наша американська земля не каже глядіти через шибу на світ. Ми маємо тут можність постояти за правду.

Тому не розбиваймо праці щирих українців, й візьмім на себе тягар і обовязок сторожити за Україною і її осиротілими дітьми. Тішмося, що знайшлися люди, що знову беруться до оборони святої української справи.

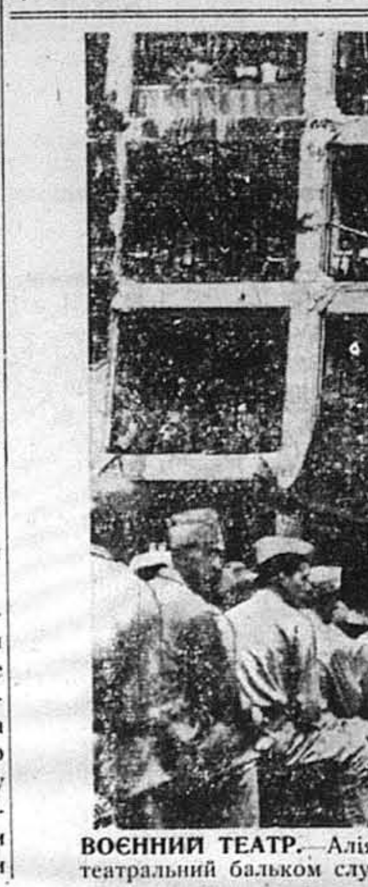
А що маємо робити ми, жіноцтво? Чи не помогти цій справі? Тож будьмо чуйні, уважні, не спім, бо хвиля теперішня важна.

Олена Степаник,
Клівленд, О.

ЗНАК ЧАСУ

Приходить гість до бари в ресторані і замовляє „гайбол", отже горівку з мороженою содовою содою. Послугач при барі дає шкляночку з одним кусником леду. Гість негодує й домагається більше леду. Послугач оправдується: „Не можу, бо теперішній порядок не дозволяє. Заморожене, як знаєте...".

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ

ВОЄННИЙ ТЕАТР. — Аліянтські війська в Алжірі слухають концерту, при чому за театральний бальком служить їм дім, з котрого бомба відорвала передню стіну.

ЮВИЛЕЙ ЛИТОВСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО КОРИФЕЯ.

Йозас Бачунас, властник Табор Фарми в стейті Мишиґен, якому стейт надав почесний титул полковника, є відомий серед американсько-литовського громадянства як той, що щедро підпирає усяку культурну працю. Є він великим приятелем українських визвольних змагань і мріє, щоб настали в Европі подібні часи до тих давних, історичних, коли Литва і Україна жили як рідні сестри. Тепер він обходить 50-ліття своїх уродин. На образку бачимо його з дружиною, з якою живе щасливо 25 років.

К. В.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

А. Ш. — Чи думаєте, що то Ви одні тільки потерпіли? І чи не буває, що й при найбільшій осторожності не зробиться часом кривду такому, що на неї не заслуже? Самі кажете, що це сталось уже дуже давно, так чому за те не забути? Як людина має 70 років, то вже повинна глядіти на такі справи спокійніше. І розуміти, що в життю всіляке трапляється. Та все це треба вміти витерпіти і за многе забути.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

З похорону члена на культурні й воєнні цілі.

Дня 18. вересня відділ 204 У. Н. Союзу ховав свойого активного члена, Іллю Тураша. Покійний був не тільки рухливим і діяльним членом У. Н. Союзу, але також був і примірним громадянином. Любив працювати для своєї громади, піддержував її матеріяльно, та радів з успіхів її праці. Не було такої народної цілі, на яку він радо не жертвував би. Тому й не диво, що на його похорон зібралось багато народу, щоб у такий спосіб пошанувати ці корисні діла, які він творив за життя.

По похороні зійшлися родина покійного, члени відділу та знайомі й приятелі до галі укр. прав. церкви, щоб зложити своє співчуття дружині та дітям покійного, а при цій нагоді присутні не забули зложити свою жертву на культурні та воєнні цілі. Зібрано $45, які розділено так: $15 на Рідну Школу при церкві на 14. вулиці; $10 на видатки, получені з Українським Здвигом у справі продажі бондів третьої воєнної позички; $20 на дві радіові програми.

При цій нагоді згадаю ще, що наш відділ утратив недавно одного молодого члена, а саме, Павла Хміля, який, будучи при маринарці, загинув десь на Пацифіку в боротьбі з японцями. Щоб пошанувати його память, то 3. жовтня відправлено по нім панахиду в укр. прав. церкві св. Володимира, в присутності великого числа вірних.

М. Близнак,
секретар від. 204 У. Н. С.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАТИ ДО НЬОГО ЯК НАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

РАЧЕСТЕР І ОКОЛИЦЯ! СИРАКЮЗ І ОКОЛИЦЯ!

ОКРУЖНІ ОРҐАНІЗАЦІЙНІ ЗБОРИ

— відбудуться —

ROCHESTER, N. Y.: В ЦЕРКОВНІЙ ГАЛІ, 303 HUDSON AVE., В СУБОТУ, 16. ЖОВТНЯ 1943 р. в год. 7:30 ввечір для наступних відділів У. Н. Союзу: **36, 217, 226, 289, 316, 343, 367.**

SYRACUSE, N. Y.: В У. Н. ДОМІ, 1317 W. FAYETTE ST., В НЕДІЛЮ, 17. ЖОВТНЯ 1943 р. в год. 2:30 пополудні, для наступних відділів У. Н. Союзу: **39, 317, 38, 202, 283, 58, 121, 472, 330, 192, 263, 340, 188.**

На ці збори повинні прийти місцеві урядники й члени, а з поблизьких околиць принаймні урядники відділів. На зборах будуть промовляти головний касієр **Р. Слободян** і орґанізатор **А. Маланчук.** Є важні справи до обговорення, а тому всі відділові урядники повинні конечно бути на цих зборах. Зокрема буде обговорена справа передювилейної кампанії за членами з нагоди 50-ліття У. Н. Союзу. 198,200

Повідомляємо, що адреса Централі Союзу Українок Америки є:
UKRAINIAN NATIONAL WOMEN'S LEAGUE of AMERICA, Inc.,
866 NORTH 7th STREET, PHILADELPHIA, PA.
Відділи СУА зволять посилати переписку і гроші на подану адресу.
198- ГОЛОВНА УПРАВА СУА.

ОДНА ЖІНКА ВІДРОДЖУЄ ЛІТЕРАТУРУ

Леді Ґреґорі.

У довшій історії ірляндського національного руху та боротьби за політичну незалежність, що привела до заснування Вільної Ірляндської Держави, золотими літерами записані імена кількох жінок. На одній з них я хочу тут спинитись: Леді Оґеста Ґреґорі. Вона належала до організаторів Ірляндського Національного Театру, що відіграв таку велику ролю в розвитку національної літератури й культури в Ірляндії, а до тогож здобув собі неабияку славу у світі виставами своїх проводирів, У. Б. Єтса та Джона Сінґа. Леді Ґреґорі — авторка численних драматичних творів написаних для репертуару того театру; до тогож вона видала десятки томів ірляндського фолькльору і написала кілька цінних книжок, здебільшого своїх спогадів про заснування театру та його діяльність.

У своїй книзі „Наш ірляндський театр. Сторінки з автобіографії" вона пише про себе: „Про мене вороги Ірляндського Національного Театру кажуть, що я навіть не ірляндка з походження. Це не зовсім справедливо: бо поруч із англійською та французькою кровю, у мене є й ірляндська. Та головне й рішаюче те, що я народилася й виросла на селі в Ірляндії". Маєток її батька, лорда-землевласника, розгромили підчас одного з численних повстань ірляндських селян і облога їх оселі повстанцями залишилася одним із перших спогадів її дитинства. Може це й привело її, немолоду вже жінку й удову (чоловік її був на дипльоматичній службі), до того, що вона віддала всі сили й енергію на працю для відродження культурного та національного життя ірляндського народу.

Кінець 90-тих років минулого століття в Ірляндії особливо визначався занепадом національного й політичного життя. Початок Ірляндського Нац. Театру був дуже скромний — „Одного дня в осени 1898 р.", пише Леді Ґреґорі у своїх спогадах, — „заїхав до мене мій сусід Едуард Мертен (ірляндський патріот і трохи письменник) і привіз із собою Єтса, якого я особливо досі не знала, хоч дуже високо цінила його твори". Єтс, що став пізніше головою Ірляндської Академії Наук і Мистецтв у Вільній Ірляндській Державі і дістав премію Нобеля (1923 р.), був уже тоді видатним поетом в англійській мові, але і свідомим ірляндським патріотом і більшість своїх творів черпав із життя ірляндського народу, фолькльору, а особливо з трагічної ірляндської історії. — Єтс у розмові жалувався, що лондонські театри не хотять виставляти його драм на ірляндські теми. „Я висловила жаль" — пише Леді Ґреґорі — „що в нас немає ірляндського театру, де такі твори можна було б виставляти". Єтс відповів, що він завжди мріяв про це, але тепер здається, що це неможливо, бо такий театр спочатку не оплатить себе, а де в Ірляндії знайдуться гроші на таку справу?" Розмова тяглася далі і, по мірі того як ми розмовляли, справа почала здаватися нам все більш і більш можливою так, що під кінець візити, над вечір, ми уклали наш плян".

Постановлено було зібрати грошей почасти готівкою, а почасти обіцянкою забезпечення, взяти в Даблині театр і дати напочатку одноразову виставу, для якої намічено було два драматичних етюди Єтса і Мартена. Леді Ґреґорі дала перших 25 фунтів. „Кілька день потому — пише вона — ми зійшлися знову, склали вкупі заклик, я сама відбила його на машинці і розіслала наміченим нами особам".

Так скромно почалася велика національна справа утворення ірляндського національного театру. Не було тоді ані репертуару, ні театру, ні акторів, ні жадної театральної традиції. В англійській драматичній літературі є видатні ірляндці, почавиючи від Шеридана в 18-му віці, і кінчаючи Вайлдом та Шовом, але вони не вживали ірляндської мови, не торкались ірляндських тем. При заснуванню театру репертуар його складався із кількох мистецьких драматичних етюдів Єтса, писаних віршом, прегарних у формі і глибоких змістом, та ще двох трьох ілних менше видатних, маловідомих авторів. Твори Єтса дуже подобались глядачам, але їм на зміну, на відпочинок треба було легких веселих творів. Леді Ґреґорі почала перекладати Моліера, але крім нього, що теж мав великий успіх, інших відповідних комедій не було. Тоді Леді Ґреґорі, що досі була загальною секретаркою, збирала гроші, полагоджувала конфлікти з англійською адміністрацією, вчила з акторами їхні ролі, режисерувала вистави, перекладала пєси, стала ще й сама їх писати, а саме комедії. Бернард Шов писав в одній із своїх статтей для пропаганди Ірляндського Театру: „Леді Ґреґорі так прекрасно перекладає Моліера тому, що, як із її власних творів виявилося, її драматичний талант найбільше наближається до Моліерового". Крім комедій вона писала також історичні пєси, що було її великою амбіцією, як вона сама признається, але комедії виходили в неї значно краще так, що сусіди її на селі казали: „Хто, знавши досі Леді Ґреґорі, міг думати, що вона здатна придумувати такі смішні пригоди". Вона почала з того, що стала помагати Єтсові, коли той мусів писати незвичною йому прозою. В передмові до збірки цих писаних укупі драм Єтс пише: „Ви ласкаво згодилися мені помагати. З Вашого дозволу я почав Вам диктувати і ніколи ще перше праця в мене не йшла так жваво: як мені бракувало виразу, він у Вас був уже готовий; Ви завжди вміли повернути речення так, щоб воно звучало природно". Від співробітництва недалеко було й до самостійного писання так, що по кількох роках існування Ірляндського Національного Театру Леді Ґреґорі стала відомим і улюбленим автором. Її твори, як і більшість репертуару була в англо-ірляндській мові, хоч деякі Доґлес Гайд переклав на кельтійську.

Зі зростом успіхів Ірляндського Національного Театру настала, як пише Леді Ґреґорі, справжня пошесть писання драм і одним з найтяжчих завдань проводирів стало читати прислані пєси. Згодом засновано Національне Ірляндське Драматичне Товариство, головою якого вибрано Єтса.

Репертуар творів треба було пристосовувати до скромних засобів: малої салі, малої сцени без жадних майже декорацій, особливо спочатку. Найбільше вживали середину селянської хати, а для історичних вистав завіси з мистецько сполученими барвами, які син Леді Ґреґорі, тоді молодий ще хлопець, із великим мистецьким талантом сам робив, а пізніше, за вказівками Єтса, розмальовав стилізовані декорації.

Забезпечивши потрібні на початок гроші і намітивши репертуар, Єтс і Мартен, пише Леді Ґреґорі, поїхали до Даблину підшукати приміщення для першої вистави. Постановили витримати три роки, без огляду на успіх чи невдачу. Виявилося, що дозвіл на виставу від англійської адміністрації зовсім не так легко було дістати: існував старий закон, згідно з яким давати платні вистави в Даблині можна було тільки в трьох існуючих театрах і ніде більше. Всі вони були занадто великі й дорогі, а крім того зайняті на довгий час наперед.

Обом їм здавалося, що над справою треба покласти хрест. Але тут виявилася непохитна воля й завзята енергія Леді Ґреґорі. „Якщо такий закон існує — пише вона в листі до своїх обох співробітників у Даблині, — то його треба змінити!" За її ініціятивою звернулися до ірляндської фракції в Парляменті в Лондоні, яка саме вносила проєкт нового адміністративного закону для Ірляндії і вони додали бажану точку: або міське самоврядування мало право давати дозволи на вистави й по інших приміщеннях. За неповний рік такий закон провели.

Акторів також не було. Довелося шукати та вибирати ірляндців із ріжних театральних труп в Ірляндії та Англії. Тому, що Ірляндський Національний Театр не мав засобів на постійний театр із щоденними виставами, то не можна було тримати постійної трупи акторів, їх ангажовано тільки на окремі вистави. Вистави бували періодичні: спершу раз або двічі на рік, а потім частіше: вивчивши нові пєси, робили виставу в Даблині, яку повторяли кілька вечорів зчерги, а задовольнивши Даблин, обїздили інші більші міста Ірляндії: Корк, Ґолвей і т. д.; пізніше грали в Лондоні, Оксфорді, Кембріджі та Единбурзі і зробили кілька подорожей до Америки до великих міст, де були численні ірляндські кольонії.

Згодом підібрали товариство та скільки відданих справі, що підшукували собі будь яку денну працю в Даблині, аби тільки бути на місці і віддавати вільні вечори театрові. Ці артисти мусіли бути також музикальні і з голосами, бо пєса із селянського життя була б непридатна без співів: ірляндські селяни не тільки постійно співають пісні, але й імпровізують їх кожної хвилини і при кожній нагоді.

Чимале завдання впало на Леді Ґреґорі: додержувати вірного побутового елементу в пєсах із народнього життя. Цей елемент задержався тільки в горах та по глухих кутках, але здебільшого зник під натиском матеріяльної цивілізації та міського впливу. Вона зазначує наприклад, скільки їй довелося шукати в Даблині і у своїй околиці, щоб купити прядку; або поки напитала бабу, що ще вміла голосити по мертвому, згідно зі старовинними ірляндськими звичаями і згодилася навчити акторок, та як та баба ніяк не могла голосити отак просто, ні з сього, ні з того, сидючи на стільці, а треба було покласти когось у ліжко, накрити простиралом, мов мерця, і тоді вона найшла відповідний настрій. (Це нагадало мені мій досвід фольклорних записів, коли баби чи дівчата нізащо не згоджувалися, а очевидячки навіть і не могли співати весільних пісень без весілля, або петрівок та купальських пісень серед зими). Навчання голосінню по мертвому (до речі надзвичайно дике, але й мельодійне) було потрібне для драми Сінґа „Жертва моря" із життя рибалок, і пішло дуже успішно. По виставах довго було чутно як на вулиціях голосили слухачі, розходючися із театру.

Дозвіл на вистави дали на імя Леді Ґреґорі, отже при ріжних нерідких конфліктах із англійською адміністрацією їй неминуче доводилося розмовляти з „Замком", офіціяльною резиденцією віце-короля Ірляндії.

Першу виставу дали у квітні 1899 року, більш-менше пів року після того, як повстала перша думка, щоб його заснувати. Під знаком ентузіязму з одного боку і гострих ворожих нападів з другого, організатори ірляндського театру працювали невтомно й непохитно аж до війни та першої ірляндської революції 1916 року.

Одна частина ворогів, здебільшого осідлі в Ірляндії англійці та англізовані ірляндці (зовсім наче наші „тоже малороси") говорили: „Кожен з нас любить піти на ірляндську комедію та добре посміятись. Але в цім новім театрі що вони роблять? Виставляють нудні та головоломні драми й трагедії з життя ірляндських мужиків, а ще й перекладають Моліера на діялект, яким розмовляють старі баби в Кілкарні!" Не тяжко уявити собі їх обурення і відповідну критику в більшості преси.

Не треба думати, щоб ірляндським націоналістам легше було догодити. Тут не потурали жадному ухилові від типу геройського ірляндця, наділеного всіма найкращими духовими й фізичними прикметами. Не допускали жадної критики ірляндської національної вдачі. Виводити ірляндця на сцені можна було тільки в ідеальних постатях, які в щоденному житті можна в Ірляндії здибати так само рідко, як і скрізь. Леді Ґреґорі у своїх комедіях, як писав Бернард Шов „жалувала своїх ірляндців так само, як Моліер жалував своїх французів". Особливо зазнала вона прикрощів підчас вистав в Америці: їй посилали навіть листи, звичайно анонімні, із погрозами смерти.

Була ще третя сила, яку не можна було мати проти себе: місцеві провінціяльні фанатичні священики, але кожен раз, як справа доходила до освічених високих церковних достойників то її розвязували в користь театру.

Перші успіхи в Даблині заохотили організаторів спробувати Лондон, до чого Бернард Шов і Джордж Мур дуже заохочували. На вистави в Лондоні прийшло багато ірляндської аристократії, яких притягла Леді Ґреґорі та багато представників літературного англійського світу. Пані Горнімен, заможня жінка з аристократичного англійського товариства, ірляндка з походження, так захопилася цим театром, що купила в Даблині будинок, відбудувала його згідно з театральним вимогам і подарувала Ірляндському Національному Театрові разом із грошовою допомогою, яку давала йому кілька років.

Пишучи історію Ірляндського Національного Театру тимсамим пишеться історію двох десятиліть із життя Леді Ґреґорі, і навпаки: історію її життя не можна відділити від історії Ірляндського Національного Театру. З самого початку його заснування вона була його душею і продуктивність її співробітників і успіх вистав залежали у великій мірі від неї. Коли траплялися ворожі напади на театр, то всі казали: „доручіть це Леді Ґреґорі, вона їх укоськає, як уже укоськала „Замок" та інших".

Бернард Шов писав: „До мене звернувся американський інтервюер і спитав: кого я вважаю найвидатнішим з живих ірляндців; на це я сміючись відповів: Ви ставите мені дуже делікатне питання, бо, бачите, я сам ірляндець, а ось-де стоїть Єтс, теж ірляндець... але я Вам охоче назву найвидатнішу ірляндку зпоміж живих — Леді Ґреґорі.

Мені пощастило в 1913 р. бути в Даблині на виставі Ірляндського Національного Театру. Один драматичний етюд Єтса, написаний разом із Леді Ґреґорі зробив на мене таке велике враження, що я не могла заспокоїтись поки не дістала надрукований пізніше текст щоб перекласти його по нашому. Той переклад я дала до ЛНВістника і мені казали, що його видрукують. Було це в 1917, а може 1918 року, напевне не знаю, бо ніколи його не бачила: такі часи тоді були.

Ганна Чикаленко.

Знаменитий лік.

Кілька минут після півночи серед слітної, холодної зимової ночи збудив лікаря телефонічний дзвінок, взиваючи його до хворого пацієнта. Лікар жене 4 милі дороги автом, прибігає до хворого.

„Пане докторе" — каже пацієнт. „Я не чую ніякого особливого болю. Але чомусь я почуваюся так, начеб я мав умирати".

Лікар спокійно прикладає свою руку до пульсу пацієнта; опісля прислухується до биття серця. „Гм, гм" — муркоче під носом, покивуючи головою. — „Чи ви зладили вже тестамент?"

Пацієнт зблід. — „Ще ні, пане докторе! Але чиж справді так зле? Ох, ні, пане докторе... Ох, може ще ні!"

„Хто ваш адвокат?" — питає лікар.

„...бильський,... ильський..." стогне пацієнт.

„Нема жартів. Кличте його вже тепер" — настоює лікар.

Пацієнт розбудив телефоном адвоката і вияснив справу.

„Кличте священика" — наглить лікар.

„Алеж, пане докторе! Невжеж? Так скоро?"

„Як називається ваш священик?" — питається лікар.

„Ой пане докторе! Чи вже дійсно приходить кінець?" — стогне пацієнт.

„Поправді кажучи" — всміхається лікар — „смерть ще не приходить. — Одначе мені не хочеться, щоб ви лише мене одного робили дурнем серед такої холодної й непривітливої ночи".

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

РОЧЕСТЕР, Н. Й. — Місячні збори Тов. Вільних Козаків, від. 316, відбудуться в четвер, 14. вересня, в Нар. Домі, 2831 Джозеф Еве., в годині 8. ввечір. Просимо всіх членів прийти на означений час. — П. Ковтун, гол.; Д. Скороход, кас.; В. Іванців, секр.

ОПАТЕНТОВАНО СПРАВЖНІЙ САМОХІД

РИЧМОНД (Верджінія). — Між 483 новими патентами з останнього тижня є теж автоматичний механізм для моторових возів, винайдений Іваном Ситером з Тексасу. „Ґазет оф ди Юнайтед Стейтс Патент Офіс" описує винахід, як додаток, що його порушують два електричні мотори, прічеплені до кермового колеса, щоб колесо могло самочинно обертатися на ліво або на право.

БУТИ ЧЛЕНОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ ЗНАЧИТЬ, НАЛЕЖАТИ ДО ТАКОЇ ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО ПОБУДОВАНА НА ПЕВНИХ, ТРИВКИХ І СОЛІДНИХ ОСНОВАХ.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАННЯ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

ТАРЗАН, ч. 850. Плян Маліна.

Тарзан пояснив судді, що Зілу, котра знає тільки життя в джунглях, не можна винувати за непослух поліції.

„Але він теж є винуватий", сказав поліцай; „він нам спротивлявся".

Пієр Малін, тайний ворог Тарзана, приглядався розправі уважно. Нагло він промовив до судді:

„Я знаю тих людей з джунглів. Я ручу за їх добре поведення, як суд віддасть їх мені в опіку".